

## פרק יב - הלכות מצה

### א - מצוות אכילת מצה

מצווה מן התורה לאכול מצה בליל ט"ו בניסן, שנאמר (שמות יב, יח): "בַּעֲרֹב תֹאכְלוּ מִצֹּת". ואף שנאמר (שמות יב, טו): "שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּת תֹאכְלוּ", למדו חכמים על פי הכללים שהתורה נדרשת בהם, שאין כוונת התורה לצוות לאכול מצות בכל שבעת הימים, אלא הכוונה שזהו המאכל העיקרי שאוכלים בפסח במקום הלחם, אבל מי שירצה להסתפק באכילת פירות וירקות ומיני בשר וחלב, רשאי.

בפשטות משמע שהאוכל מצות בכל שבעת ימי הפסח אינו מקיים בכך מצווה, וכפי שאמרו חז"ל שאכילת מצה בשבעת הימים היא "רשות" (פסחים קכ, א). אולם הרבה מגדולי ישראל כתבו, שאמנם חובת אכילת מצה היא רק בליל הסדר, ולכן רק על אכילת מצה שבליל הסדר תיקנו חכמים לברך "על אכילת מצה", אבל בשאר ימי הפסח אף שאין חובה מכל מקום האוכל מצה מקיים מצווה. ומה שקראו חכמים לאכילת שבעת ימי הפסח "רשות", כוונתם לומר, שלעומת החובה לאכול מצה בליל ט"ו, בשאר הפסח רשות ביד האדם להחליט אם ברצונו להוסיף ולקיים מצווה באכילת המצה. ולפי דעתם אין המקרא יוצא מידי פשוטו, שנאמר (שמות יב, טו): "שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּת תֹאכְלוּ". וכן כתבו האבן עזרא והחזקוני, וכן משמע מדברי הרא"ש. וכן נהג

הגר"א. אמנם גם לדעתם המצווה היא באכילת כזית בכל סעודה, והאוכל יותר אין בידו תוספת מצווה.<sup>1</sup>

## ב - מצה שמורה

נאמר (שמות יב, יז): "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת", ופרשו חז"ל שהמצווה לשמור את המצות שלא יבואו לידי חימוץ.

והכוונה למצות שאוכלים לשם מצווה בליל פסח, שנאמר בפסוק הבא: "בַּעֲרֹב תֹאכְלוּ מִצֵּת". ודין שאר המצות שאוכלים בפסח כשאר המאכלים, שכל זמן שעל פי כללי ההלכה אין מקום לחשוש שמא החמיצו - מותר לאוכלם. אבל את מצות המצווה שאוכלים בליל הסדר נצטוונו לשמור בשמירה יתירה.

ומאימתי צריכים לשומר? לכתחילה צריכים לשמור את החיטים מעת קצירתן. ונוהגים לקצור את החיטים בעודן לחות

1. בפסחים קכ, א, מבואר עניין זה על פי אחד מן הכללים שהתורה נדרשת בהם והוא: שכל דבר שהיה בכלל ויצא מהכלל, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא על הכלל כולו. הכלל הראשוני "שבעת ימים מצות תאכלו", והנה גם נאמר (דברים טז, ח): "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' א-להיך", הרי שהיום השביעי יצא מהכלל שאין בו מצווה לאכול מצות, ואם כן, זה שהיום השביעי יצא מכלל המצווה, ללמד על הכלל כולו יצא, שאין מצווה לאכול מצות בכל שבעת הימים. ורק בליל ט"ו מצווה לאכול מצה, מפני שיש פסוק נוסף "בערב תאכלו מצות" (שמות יב, יח).

רוב הראשונים והאחרונים לא הזכירו שהאוכל מצה בשבעת ימי הפסח מקיים מצווה, ומשמע שאין בכך מצווה. אמנם הרבה ראשונים ואחרונים הזכירו את המצווה, וביניהם: אבן עזרא שמות כג, טו, וחזקוני שמות יב, טו. וכן כתב בתשובות הרא"ש כג, ג, בשם הגאונים שאין מניחים תפילין בחול המועד פסח שיש בו אות, והוא המצווה לאכול מצה. וכן מובא בשם הגר"א במעשה רב קפה, והביאו מ"ב תעה, מה. ועיין בספר הסדר הערוך ח"א פרק עח ז-יד.

מעט, שאם יתייבשו לגמרי, וירד עליהם הרבה גשם, יחמיצו. וכן אח"כ כשיאחסנו את גרעיני החיטה, יקפידו לאחסנם במקומות שאין חשש שיבואו במגע עם מים.

ואפשר לצאת ידי מצווה גם במצות שנשמרו משעת טחינה. שכל זמן שאין סימן חימוץ בחיטים ולא הורעה חזקתן, אין לחוש שמא נרטבו והחמיצו, אלא שאין זו המצה השמורה המהודרת, מפני שנשמרה רק מעת הטחינה.

בשעת הדחק, כשאין בידו קמח שנשמר משעת טחינה, יקח קמח רגיל מהשוק, ויקיים את מצוות השמירה מעת הלישה (שו"ע או"ח תנג, ד). וגם אם רגילים באותו מקום לשטוף מעט את החיטים לפני הטחינה, עדיין אפשר בשעת הדחק ליקח קמח מן השוק, שכן מן הסתם בשטיפה קצרה החיטים עדיין לא החמיצו. אבל אם רגילים להשרותן מעט במים, אסור ליקח קמח מן השוק, מפני שהוא בחזקת חמץ (מ"ב תנא, כד). לכן למעשה אין לקנות קמח בחנויות בלא השגחה לפסח, משום שפעמים רבות משרים את החיטים במים, ויש חשש שהחמיצו.<sup>2</sup>

2. לדעת הרי"ף והרמב"ם ועוד ראשונים, החיטים צריכות שמירה משעת קצירה. ולדעת הרא"ש משעת טחינה, מפני שרק כשהחיטים נפגשות עם מים מתחילה מצוות שמירה, והיו רגילים לטחון על ידי גלגלים מסתובבים במים. ומשמע שלדעתו אם יטחנו בלא סיוע מים, המצווה לשמור משעת לישה בלבד (וכ"כ מ"א תנג, ז). אמנם יש ראשונים שכתבו שצריך שמירה משעת טחינה בלא שהזכירו הטעם שטוחנים במים, ומהם: רש"י, שבה"ל, סמ"ק. ובתשובות הגאונים כתבו שאם לא שמרו משעת טחינה אפשר בדיעבד ליקח קמח מן השוק. ורבים מהראשונים הביאום. ועיין בבירור הלכה מ, א. ואם המצה נשמרה משעת טחינה פשוט שיברך עליה, וכ"כ בבאו"ה תנג, ד. והטעם, מפני שהר"ן ורבים מהראשונים פרשו שלדעת הרי"ף ודעימיה רק למצווה מן המובחר צריכה שמירה משעת קצירה, ובכה"ח תפב, א, כתב שגם בשעת הדחק שעשה מצה שמורה משעת לישה - יברך עליה. אכן נראה שלרוב"פ בדיעבד שמירה מלישה מספקת. <

למעשה, נוהגים כיום להדר במצות שמורות, וקונים לליל הסדר מצות שמורות משעת קצירה, ובהן מקיימים מצוות אכילת מצה. וכל כך נשתרש המנהג, עד שלמצות שמורות משעת טחינה קוראים מצות לא שמורות, למרות שלהלכה הן נחשבות שמורות, ואפשר לצאת בהן ידי אכילת מצה.

### ג - האם השמירה צריכה כוונה לשם מצווה

שתי משמעויות לשמירת המצות לצורך קיום מצוות אכילת מצה בליל הסדר. האחת, להוסיף שמירה מיוחדת מחימוץ. והשנייה, ששמירה זו תהיה בכוונה לשם מצת מצווה. לפיכך צריכים להקפיד ללוש ולאפות את המצות על ידי יהודים בני מצווה, שאפשר לסמוך עליהם שישמרו ויכוונו לשם מצת מצווה. אבל אין להעסיק בלישת המצות ואפייתן גויים, קטנים או שוטים, שאי אפשר לסמוך עליהם שיכוונו כראוי (שאילתות, רשב"א). ויש חולקים על המשמעות השנייה, ולדעתם המצווה לשמור את המצות מחייבת שמירה יתירה מחימוץ, אבל אין כלל צורך בכוונה, ולכן גם גויים וקטנים כשרים לאפיית מצת מצווה,

---

וכתבו הטור ובי"ע עפ"י הר"ף רבנו ירוחם, הר"ן והמ"מ, שכל דין השמירה מיוחד למצות מצווה, אבל בשאר המצות שאוכלים בפסח אין צריך שמירה מיוחדת אלא הולכים עפ"י כללי ההלכה, וכ"כ במ"ב תנ"ג, כא. (אמנם יש סוברים שכל הפסח צריך להחמיר, או מפני שחוששים יותר לאיסור חמץ, או מפני שסוברים שיש מצווה לאכול מצה שמורה בכל הפסח, ועיין בהמשך בהלכה ה'). וכתב הבי"ח ודעימיה שמצוות השמירה מדרבנן ורק סמכו דבריהם על הפסוק, אבל לרוה"פ זו מצווה מהתורה, וכך כתב בבאו"ה תס, א, 'אין' עפ"י הרשב"א, והפרי"ח ועוד ראשונים ואחרונים.

ובתנאי שיהודי מבוגר ישגיח עליהם שיזדרזו במלאכתם ובצקם לא יחמיץ (רא"ה).

למעשה, בעת הלישה צריך להקפיד על שתי המשמעויות של השמירה, ולכן צריך להקפיד שיהודים ילושו ויאפו את מצות המצווה בכוונה מפורשת לשם מצת מצווה. אבל בעת הקציר והטחינה אפשר להסתפק במשמעות הראשונה, ולכן אפשר לקצור ולטחון את החיטים על ידי גויים, ובתנאי שיהודי יעמוד על גבם וישגיח על מלאכתם, שלא יארע בה חימוץ (שו"ע תס, א; מ"ב תס, ג; שעה"צ ד').<sup>3</sup>

לכתחילה יש לומר בפה בתחילת העיסוק במצות, שהכל נעשה לשם מצת מצווה, ואם רק חשב על כך - יצא בדיעבד (באו"ה תס, א, עפ"י פמ"ג).

3. לדעת רה"פ יש שתי משמעויות לשימור: א' זהירות מחימוץ, ב' כוונה לשם מצת מצווה. ולדעת הרא"ה, רק משמעות אחת, והיא השימור מחימוץ. ולדעת רב האי גאון ודעימיה, אמנם צריך גם כוונה, אלא שאם יהודי משגיח על גוי או קטן ואומר לו ללוש לשם מצת מצווה, אפשר לסמוך שיכוון כראוי. ונפסק בשו"ע תס, א, כדעת רה"פ, שהשמירה דורשת גם כוונה לשם מצת מצווה, ולכן אין ללוש ולאפות את המצות על ידי גויים (מ"ב תס, ג; שעה"צ שם).

ולפי הבי"ח וא"ר, לסוברים שהשמירה צריכה להתחיל מעת הקצירה (כמבואר בהלכה הקודמת), צריך שגם הקצירה והטחינה ייעשו על ידי יהודים לשם מצת מצווה. ויש מדקדקים בכך. (ולסוברים שבהפעלת מכונה אין כוונה, כמבואר בהלכה הבאה, יש לקצור ולטחון בידיים ולא בקומביין ומכונות. ובזה רק בודדים מדקדקים).

והט"ז פרש, שלעניין קצירה וטחינה, אין צורך בכוונה לשם מצת מצווה, ולכן אפשר לקצור ולטחון על ידי גויים, ובלבד שיהודי ישגיח מחשש חימוץ. ורק משעת לישה צריך גם כוונה לשם מצת מצווה, וצריך להקפיד שהלישה והאפייה ייעשו על ידי יהודי (עפ"י רה"פ). ולכן רק לעניין לישה ואפייה כתב השו"ע (תס, א) שגויים פסולים. וכתב בבאו"ה תס, א, 'אין', שמנהג העולם פשוט להקל כט"ז, שגויים קוצרים וטוחנים בהשגחה של יהודי, וכ"כ בחק יעקב, ובשו"ע הרב תנג, טז. וזו היא מצה שמורה משעת קצירה. ועיין בה' חג בחג טז, הערה 19, שבאר יפה את דברי הט"ז שיש שני סוגי שמירה.

ויכוון לשם מצת מצווה שאוכלים בליל הסדר, ואם כיוון לשם מצה של פסח, יצא ידי חובה (שו"ע הרב תנ"ג, יד).

#### ד - כשרות מצות יד ומצות מכונה למצוות אכילת מצה

מעת שהחלו לייצר מכונות לאפיית מצות התעוררה מחלוקת גדולה בין הפוסקים, והמחלוקת נסובה על שתי שאלות: (א) האם המצות המיוצרות בהן כשרות ללא חשש חימוץ? (ב) אם אפשר לקיים בהן מצוות אכילת מצה בליל הסדר?

לגבי חשש החימוץ, הוסכם שהכל תלוי בטיב המכונה וההשגחה, ולכן כל זמן שיש משגיחים המפקחים שלא יהיה בהם חשש חימוץ - המצות כשרות. וכן נוהגים צדיקים ויראים לאכול בפסח מצות מכונה.

אולם השאלה השנייה עדיין שנויה במחלוקת. יש אומרים, שהמצווה לשמור את המצות מחייבת שכל תהליך הלישה והאפייה יעשה בכוונה מפורשת לשם מצת מצווה, וכיוון שהמכונה אינה יכולה לכוון, נמצא שאין לקיים מצוות אכילת מצה בליל הסדר במצות מכונה.

ודעת רוב הפוסקים שאפשר לצאת ידי חובה במצות מכונה מכמה טעמים. ראשית, יש מבארים, שמצוות השמירה מחייבת לשמור שלא יהיה שם חימוץ, ואין זה משנה אם השימור נעשה תוך עשייה בידיים או בהשגחה על פעולת המכונה. ועוד, שהאדם מפעיל את המכונה, ואם יפעיל אותה לשם מצת מצווה, ממילא כל פעולותיה יעשו לשמה.

למעשה, אפשר לקיים מצוות אכילת מצה בליל הסדר גם במצות מכונה. ורבים מהדרים לקיים את המצווה במצות יד שנאפו בהשגחה טובה. ואין צורך לאכול בכל סעודת ליל הסדר מצות יד, אלא ההידור הוא לאכול את אותם שיעורי כזית שנצטוו לאכול לשם מצווה ממצות יד (כמבואר בהמשך טז, כב-כה).<sup>4</sup>

4. עיין במקראי קודש לרב הררי (ע' שכו-שלה) שסיכם את הדעות. בתחילה המכונות היו מופעלות יותר על ידי אדם, וחששו מחימוץ או שינוי המסורת. ואחר שיכלול המכונות חששות אלו הוסרו, אבל נשאר ואף התגבר החשש שאין בהפעלת המכונה כוונה. בין האוסרים היו: ר"ש קלוגר, ר"ח מצאנו (דברי חיים), חידושי הרי"ם, בעל האבני נזר, וזו היתה נטיית רוב גדולי החסידים. וכן בדור שלנו, נטיית גדולי החסידים לשלול מצות מכונה. ובין המתירים: בעל השואל ומשיב, בעל התפארת ישראל על המשניות, הכתב סופר, בעל ערוך לנר. והיו מהם שהעדיפו מצות מכונה מפני שיש בהם פחות חשש חימוץ, וכן דעת בעל האור שמח, וכן פסק ר"ש סלאנט אב"ד ירושלים, ואכל בעצמו מצות מכונה, וכן נהגו הפרושים בירושלים. והטעם העיקרי, מפני שעיקר השמירה וההידור שלא יהיה שום חימוץ, ולפי מה שראו, במצות המכונה יש פחות חשש חימוץ. והרב פרנק במקראי קודש ב, ג, באר, שכאשר גוי או קטן לשים, כיוון שיש להם דעת, אין מועיל היהודי שעומד על גבם, אבל במכונה שאין לה דעת, מועילה דעתו של היהודי שמפעילה. וכן מו"ר הרצי"ה היה אוכל מצות מכונה בליל הסדר. גם הרב מן ההר והרב משאש נהגו להעדיף מצות מכונה. והרב ישראלי אמר שאין עדיפות למצות יד על מצות מכונה. ודעת הרב אליהו שאף כי אפשר לברך על מצות מכונה, מצות יד עדיפות. (בשו"ת עונג יו"ט או"ח מב, באר שאע"פ שמצוות שימור מהתורה, מ"מ גם כשאין מצות שמורות, יש מצוות עשה לאכול מצה בליל פסח, ומשמע בברכה, אלא שאין בידו מצוות שימור).

וכתבתי שיש יותר הידור במצות יד, על פי מה שמבאר אבי מורי, שבמשך עשרות השנים האחרונות נשתנו כמה דברים, מצד אחד המכונות נעשו יותר אוטומטיות, ויש לחשוש יותר שאין כאן מעשה לשמה, שאולי במכונות הישנות שיהודי היה עושה פעולות רבות, אפשר להחשיב את פעולותיו - כעשיית המצות לשמה. אבל כיום נשאר ליהודי ללחוץ על הכפתור בלבד. ועוד, שבעבר כשכל המצות נעשו ביד, היה חשש שמרוב הלחץ להספיק לספק מצות לכל בית ישראל, יתרשלו בהקפדה על השמירה מחימוץ, ולכן היה תיקון גדול במצות המכונה. אבל כיום רוב מאפיות היד מוקפדות בתכלית ההידור, עד שאולי נתהפך המצב, ופחות חשש חימוץ יש במצות יד. ואף שמוסכם להלכה שהכוונה של מפעיל המכונה והמשגיח מספיקים, מ"מ יותר הידור יש כאשר כל העשייה בכוונה. ובמיוחד כאשר בעל המצות טורח בעצמו באפיית המצות, שמצווה בו יותר מבשלוחו (וכן נוהג אבי מורי לטרוח באפיית מצות יד לצורך מצות מצווה).

### ה - האם יש עניין לאכול בכל הפסח מצות שמורות

המצווה לשמור את המצות נאמרה על מצת מצווה שנצטוונו לאכול בליל ט"ו בניסן. ועניינה, לשמור את מצות המצווה שמירה מיוחדת לכבוד המצווה. כלומר, מצות שלא נשמרו, אם לפי כללי ההלכה אין מקום לחשוש שהחמיצו, מותר לאוכלן בפסח, אבל הן אינן כשרות למצת מצווה, משום שלא נשמרו באופן מיוחד לשם מצת מצווה.

לפי זה אפשר לאכול בכל הפסח מצות כשרות לפסח שאינן שמורות.

אולם יש מדקדקים לאכול בכל הפסח מצות שמורות. ושני טעמים לכך: האחד, שיש סוברים שאמנם אין חובה לאכול מצות בכל הפסח, מכל מקום האוכל מצות מקיים מצווה, ואם כן הרוצה לקיים מצווה באכילת המצות, צריך לאכול שמורות. אמנם לפי זה אפשר להסתפק באכילת כזית מצה שמורה בכל ארוחה. וכן אפשר להסתפק במצות הרגילות שלנו, שהן שמורות משעת טחינה, וכבר למדנו שיוצאים ידי חובת מצת מצווה במצה השמורה משעת טחינה.

והטעם השני, שיש סוברים שאחד מהטעמים לאכילת מצה שמורה, הוא מפני חשש החימוץ, שכן מכל המאכלים שלנו בפסח המצה היא העלולה ביותר להחמיץ, ולכן אם לא ישמרו את החיטים משעת קצירה ישנו חשש שמא החמיצו. ולפי זה יש מקום להחמיר לאכול מצות שמורות משעת קצירה בכל הפסח.

ויש לדעת, שכיום היתרון שבמצות השמורות משעת קצירה אינו מתבטא רק בשמירה משעת קצירה, אלא בדרך כלל גם

מקפידים יותר בכל תהליך ייצורן, להפסיק את פעולת המכונות כל שמונה עשרה דקות, ולנקות היטב את המכונות, ואם כן יש בהן שורה של הידורים.

לסיכום, המצות הרגילות שהן שמורות משעת טחינה כשרות לכתחילה לכל הפסח, ואף לסוברים שיש מצווה לאכול מצה בכל שבעת ימי הפסח - מקיימים בהן את המצווה. והמהדרים אוכלים מצות שמורות משעת קצירה, בעיקר מפני שמדקדקים יותר בשמירתן מחימוץ.<sup>5</sup>

5. הגר"א נהג לאכול שמורה כל הפסח, משני הטעמים, האחד משום שלדעתו יש מצווה לאכול שמורה כל שבעה, אלא שלדעתו מצד זה מספיק שתהיה שמורה משעת לישא. והטעם השני שחשש לחימוץ, ולכן הצריך שתהיה שמורה משעת קצירה, והובאו דבריו בבאורייתא תנ"ג, ד. ובערוה"ש תנ"ג, כ-כג, באר שלדעת הר"י"ף והרמב"ם ישנה מצווה מדברי חכמים לשמור משעת קצירה כדי שלא יהיה חשש חימוץ, וחשש זה נוגע למצות שאוכלים בכל הפסח. אמנם דעת רוב הפוסקים שאין צורך לאכול מצה שמורה משעת קצירה בכל ימות הפסח. וכן נראה מדברי השו"ע תנ"ג, ד, ומ"ב שם.

נמצא שההידור העיקרי הוא עצם השמירה מחימוץ משעת קצירה, שאת החיטים השמורות משעת קצירה קוצרים לפני שהתייבשו, כך שאין חשש שאם ירד עליהן הרבה גשם יחמיצו, ואח"כ מאחסנים אותן במקום יבש, ולכן אין בתוכן חיטים מצומחות או חיטים מבוקעות שיש חשש שהחמיצו. אולם בחיטים שמייבאים מחו"ל, שמחן עושים את שאר המצות, יש לפעמים חיטים מחומצות. ואמנם מדקדקים לקחת למצות משלוחים נקיים, אלא שעדיין יש חשש שמצויות בהם חיטים מחומצות, שאמנם על פי כללי ההלכה הן בטלות בשישים, (וכיוון שאופים את המצות לפני הפסח, תערובתן לח בלח ואינן חוזרות וניעורות. ועיין לעיל בהלכות תערובת חמץ ז, ג-ד, בדין חוזר וניעור ביחס למצות), אלא שהן פחות מהודרות. וכיוון שהשמורות מקצירה מהודרות יותר, גם בשאר הדברים מדקדקים בהן יותר, שבעת אפייתן עוצרים את המכונות כל שמונה עשרה דקות ועורכים בהן נקיון יסודי, ובכל עת מכריזים לשם מצת מצווה ומדקדקים יותר בהשגחתן. ואילו בעת אפיית המצות הרגילות, המגמה לייצר מהר, כדי להזיל את המחיר לציבור הרחב, ולכן רק את המיקסרים ללישה מחליפים כל שמונה עשרה דקות ואילו את מכונת הרידוד מנקים תוך כדי עבודה. באופן שכל חלק מתנקה כל פחות משמונה עשרה דקות, אבל כיוון שהדבר נעשה תוך כדי העבודה, קשה יותר לנקות ביסודיות. <

## ו - מים שלנו

אסרו חכמים ללוש את המצות של פסח במים פושרים, משום שהחמימות מזרזת את תהליך החימוץ, ואם לא יזדרזו מאוד בלישת המצות ואפייתן - יש חשש שיחמיצו. ואפילו במים צוננין רגילים המצויים בבורות ובמעיינות אסרו ללוש את הבצק, שמא התחממו מהקרקע שקלטה את חום השמש. ולכן הצריכו לשאוב את המים מבעוד יום ולהלינם במשך הלילה במקום קריר. מים אלו נקראים "מים שלנו", ומהם מכינים מצות לפסח (שו"ע תנה, א, ג).<sup>6</sup>

בארצות חמות התעוררה בעיה, שבכל מקום שישהו את המים יתחממו מעט, ואדרבה אם ישהו את המים במעיינות ישארו פחות חמים. ונפסק להלכה שאע"פ כן צריכים להלין את המים כתקנת חכמים, ואם הם מתחממים מעט, צריכים להניחם במקרים או בחדרי קירור (מקראי קודש פסח ב, ז).

אלא שהמצות השמורות יקרות בהרבה מהמצות הרגילות. (שאף הן שמורות מטחינה, ולכן ניתן לקיים בהן מצוות אכילת מצה לסוברים שיש מצווה כל הפסח). ויש אומרים שלא ברור אם יש הידור גדול יותר לשלם כסף זה למצות שמורות או לתת אותו לצדקה לעניים או לתלמוד תורה. ומנגד, אדם שמבזבז כסף על מותרות ומהדר בקניית רהיטים ובגדים יפים, מדוע שלא יוציא את כספו על הידור בשמירת המצוות. סוף דבר, **למעשה**, המצות הרגילות כשרות, ואפשר לסמוך על המשגיחים שעושים את מלאכתם כראוי. ובעניינים של הידורים צריך כל אדם להחליט לעצמו אם ירצה להדר ובמה.

6. מי שלא הכין לעצמו "מים שלנו", לא יאפה מצות במים רגילים אלא יסתפק במשך הפסח באכילת פירות וירקות ושאר מאכלים. אמנם אם לא תהיה לו מצה לקיים בה מצוות עשה של תורה לאכול כזית מצה בליל הסדר, יוכל להשתמש במים רגילים קרים לאפיית המצה, כדי שלא לבטל את המצווה מהתורה (מ"ב תנ, לו).

יש סוברים שאין ליקח מים מן הברז ולהלינם לילה לצורך אפיית המצות, מפני החשש שמא המים באו ממאגרים מגולים והתחממו בשמש, ועוד, שיש חשש שהכלור המעורב במים עלול לזרז את החימוץ (שערים המצוינים בהלכה קט, ג). אמנם למעשה אין חוששים לזה, ומקצת מהמדקדקים במצות יד מהדרים לשאוב את המים מבארות או מעיינות, אבל במפעלי מצות המכונה נוהגים ליקח מים מהברז, ומסננים אותם היטב, ומשהים אותם במקום צונן כל הלילה, והם "מים שלנו" (וכן נהג מו"ר הרצי"ה להכין מים שלנו מהברז).

## ז - שמירה מחימוץ בעת הלישה

טוחנים את הקמח למצות לפחות יום לפני לישתו, מפני שהטחינה מחממת מעט את הקמח, ועל ידי כך יש יותר חשש שהעיסה תחמיץ (שו"ע תנג, ט).

אין נותנים מלח או פלפל בעיסה, מפני שאולי יגרמו לחימום העיסה, ולהגברת הסיכון שתחמיץ (שו"ע תנה, ה-ו).

אין לשים לכתחילה יותר משיעור חלה (1,666 גרם קמח) בבת אחת, מפני שקשה לאדם אחד ללוש היטב ובזריזות כמות גדולה, ויש חשש שחלקים בעיסה יחמיצו. בדיעבד אם לש כמות גדולה יותר, כל זמן שלא שהתה שמונה עשרה דקות ולא נתגלו בה סימני חימוץ - המצה כשרה (שו"ע תנה, א-ב).

כאשר כמה אנשים עוסקים בלישה, עריכה ורידוד הבצק, לדעת כמה פוסקים אפשר ללוש כמויות גדולות יותר, וכן נהגו

רבים. ואע"פ כן, לכתחילה ראוי להחמיר שלא ללוש יותר משיעור שאמרו חכמים (מ"ב תנו, ז).

כשהלישה נעשית על ידי מכונה, נוהגים לכתחילה להקל ללוש עיסות גדולות.

אין ללוש את הבצק במקום חם, מפני שהחום מזרז את החימוץ. לפיכך אין ללוש במקום השמש, וביום מעונן פעמים שהחום גובר (שרב), ולכן ביום מעונן אף שהשמש אינה זורחת אין ללוש בחוץ ולא כנגד החלונות, שמא יכנס משם חום. וכמובן שאין ללוש במקום שמתחמם מהתנור (שו"ע תנט, א). ויש מי שנתן בזה שיעור, שאין ללוש במקום שחומו כשלושים מעלות ומעלה (ס' מצות מצה פ"ז הערה כט). בדיעבד אם לשו במקום חם ולא ראו בבצק ובמצה סימני חימוץ - המצה כשרה (שו"ע תנט, ה).

לכתחילה אין להניח את העיסה בלא עסק אפילו רגע אחד (שו"ע תנט, ב). ואם נתחממו ידיו של הלש, יצנן אותן במים קרים. ויש מדקדקים בכל מקרה לצנן את ידיהם במים מפעם לפעם בעת הלישה (מ"ב תנט, כז).

### ח - דינים נוספים במצות

יש לחמם את התנור היטב, כדי שמיד אחר שיכניסו את הבצק לתוכו יתחיל להאפות, שאם החום יהיה חלש הבצק עלול להחמיץ קודם שיאפה. וכן ברור שאין לאפות בחום השמש, ואם עבר ואפה, אף שהחום היה חזק מאוד וברור שהבצק לא החמיץ, מכל מקום אין יוצאים במצה זו ידי מצוות אכילת מצה, מפני

שהמצה נקראת לחם עוני, ומה שנאפה בחמה אינו נקרא לחם (שו"ע הרב תסא, ו).

אבל אין צורך לאפות את המצות על ידי להבות האש דווקא, אלא גם כאשר הלהבות בוערות מתחת לפלטה של מתכת או חרס, כיוון שהפלטה רותחת - אפשר לאפות עליה (שו"ע תסא, ב).

וכן מותר לאפות בתנור חשמלי שגופי החימום שלו מתלהטים, והרי זה כאש. אבל מצות שנאפו במיקרו-גל פסולות למצוות אכילת מצה, מפני שלא נאפו באש. ויש אומרים שהן כשרות, שלא מצינו שצריך לאפות את המצות באש (עי' במקראי קודש הררי ע' שלה, לרב אורבאך פסולות, ולרב ישראל כשרות).

אין מעטרים את המצה בציורים, שמא יהיו כדי לצייר עליה, ובנתיים תחמיץ. ואין עושים בפסח מצה עבה טפח (8 ס"מ), שיש לחשוש שהאש לא תשלוט בתוכה כראוי ותחמיץ (שו"ע תס, ד-ה). אבל מותר לעשות מצה שעוביה מעט פחות מטפח. ומנהג אשכנז לעשות מצות דקות וקשות, שבאופן זה האש תשלוט בהן היטב ואין כמעט חשש שהמצה תחמיץ (רמ"א תס, ד). ויש מן הספרדים שנהגו לעשותה בעובי אצבע, ויש שנהגו לעשותה ריקנים כמנהג אשכנז, מפני שרגילים לאפותם לפני הפסח, ואם לא יהיו ריקנים לא ישמרו כראוי (כה"ח תס, מד).

אין יוצאים ידי חובה במצה גנובה או גזולה (שו"ע תנד, ד). לפעמים הקונה לוקח את המצות לרשותו בלא לשלם, ואם המוכר גילה דעתו שרוצה לקבל מיד את התשלום, צריך הקונה להקפיד לשלם לו כפי שביקש. ואם המוכר מחזר אחר הקונה כדי שישלם עבורן, והקונה דוחה אותו ב"לך ושוב", אין הקונה יוצא באותן המצות ידי חובה, מפני שאינן שלו (מ"ב תנד, טו).